

Román politikus nyilatkozata az aktuális nemzetiségi kérdésekről.

— A Délmagyarország kiküldött munkatársától. —

III.

Arad, augusztus 10.

A három utolsó kérdés, amelyre választ kértem Goldis Lászlótól, a magyarországi nemzetiségi kérdéssel közvetett kapcsolatban van, mégis olyanok, hogy a reájuk nyert válasszal egészül ki csak teljessé az a kép, amelyet nyújtani akartam. A következő kérdésem a következő volt:

— Mi a véleménye a népek önrendelkezési jogáról?

— A népek önrendelkezési joga szintén az ember civilizációjának a követelménye és következménye, mint minden társadalomban az egyének önrendelkezési joga egyenes arányban áll a civilizáció, a műveltség és szabadság azon fokával, amelyet az illető társadalom elfoglal, úgy minden államalakulatban, amely több népet foglal magában, ezen népek önrendelkezési joga szintén egyenes arányban áll a civilizáció azon fokával, amelyre az illető államalakulat felemelkedett. Amely államalakulat a civilizáció ezen követelményének nem tud megfelelni a fokozatos fejlődés mértékében, a természeti szükségesség törvénye folytán stagnálni kénytelen és elpusztulhat. Mert minden államalakulat kénytelen a tudat felszínére kerülni és a civilizációval ellentétben nem álló emberi érdeket fokozatosan a teljességig kielégíteni, ami által differenciálódnak az érdekek és mélyítik a civilizáció tartalmát. Az egyén önrendelkezési joga sem jelenti valamely társadalomban azt, hogy az egyének joga volna ama társadalmat, melynek részét képezi, szétrobbantani, vagy másként elpusztítani, mert ez civilizációellenes volna. Sőt ellenkezőleg: minél tökéletesebb valamely társadalom, annál inkább beleavatkozik az egyének életébe, amivel szemben magának az egyének annál több joga és nagyobb szabadsága van ezen beavatkozás módját megállapítani és megváltoztatni. (Ezt az igazságot szépen fejt ki egy magyar tudós, Somló: Az állam vagy az abszolút individualizmus című munkájában. Valamely poliglott államban is az egyes népek önrendelkezési joga nem azt jelenti, hogy ezen népeknek joguk lehetne magát az államalakulatot szétrobbantani, vagy elpusztítani, hanem önrendelkezési joguk csak arra terjed ki, hogy az illető államalakulat keretén belül maguk intézhessék saját sorsukat. Hogy velük szemben érvényesüljön a mély értelmű mondás: minden ember a maga szerencséjének kovácsa.

— Hogy milyen abszurdum lenne a követelés, hogy egyes népek maguk határozzák meg állami hovatartozásukat, azt legjobban lehetne illusztrálni azon példával, hogy — teszem — az erdélyi szászok jogérvényesen elhatároznák azt, hogy Német országhoz tartozhassanak, de eddigi lakóhelyükön megmaradhassanak. Még elgondolni is lehetetlen, miképpen történjék ez esetben a szászoknak a német államban való elhelyezkedése és további fejlődése. Az államok egyáltalán nem választás után jönnek létre és nem szavazás után pusztulnak el. Ők természetes szervezetek és életalakulatok, amint azt a híres svéd tudós Kierkegaard „Az állam mint életalakulat” című művében olyan gyönyörűen kifejti. A népek önrendelkezési jogának tehát nem lehet az az értelme, amelyet a most folyó világháborúban egyik részről és másik részről is feltesznek. Sőt maga Wilson, aki első békeüzenetében először dobta a világba ezt a szociológusok által régen inmert szót, az a népek önrendelkezési jogáról, kifejezetten

hozzáteszi, hogy a népek önrendelkezési joga semmiképpen sem jöhet ellenkezésbe a történelmi fejlődéssel. E szólamnak tehát a társadalomfejlődés törvényének világánál csak az a jelentősége van, hogy minden népek minél nagyobb szabadságot kell biztosítani, arra a célra, hogy ő maga az ő fejlődési fokához mértén részt vehessen annak a megállapításában, hogy miképpen alakuljon viszonya az összességhez.

— Mi a véleménye az orosz demokrátiás átalakulásról?

— Az orosz demokráciával szemben különös helyzetben érzem magamat, mert őszintén megvallva az Oroszországban történeteket nem tartom a természetes fejlődés eredményének, hanem valamely külső kényszerűség által teremtetett, egészségtelen, az orosz nép fejlődési fokának meg nem felelő alakulásoknak. Nem hiszek Oroszország demokratizálásában, mert a demokratizálást nem lehet parancsszóra realizálni az századok és századok fejlődésének lehet folyamán csupán és az orosz nép a civilizáció létráján nem emelkedett arra a fokra, amely feltartóztatlanul meg kellene hozza az államélet igazi demokratizálását. Azért nehezen határoztam el magam, hogy bővebben nyilatkozzam erről a kérdéssel. Nem szeretek próféta lenni és csak bizonyos fenn tartással adok kifejezést azon meggyőződésnek, hogy Oroszország vagy teljesen szét fog bomlani alkotó részeire, vagy ismét a cárizmus karmai alá kerül.

— Mi a véleménye az ausztriai nemzetiségi kérdéssel?

— Az ausztriai nemzetiségi kérdéssel az a véleményem, hogy az meglehetősen halad a természetes megoldás felé. A felszínen tartózkodó elmék előtt természetesen az ott látható vajadások bizonyos összemérés gondolatát keltethetik fel. A mélyebben látók azonban teljesen bizonyosra veszik, hogy Ausztriában a nemzetiségi kérdés megoldása sokkal előbbrehaladott stádiumban van, mint Magyarországon. Ott a nemzetiségi érdekek elismerésén túlvan az állam és most folyik a kísérletezés az érdekek teljes kielégítésének módjait illetően. Az irány a nemzeti autonómia felé halad, mindenféle területi tekintetek teljes kizárásával. Már nem is olyan idegen fogalom és az ausztriai népek körében mindinkább lábra kapott az a meggyőződés, hogy menekülni kell a területi autonómiák ideológiájától és mind nagyobb propaganda folyik azon elv érdekében, hogy az államnak minden nemzetisége nemzeti autonómia alapján intézhessen el a maga különleges érdekeit, fennmaradván a jog és kötelesség, hogy az után ezen nemzeti autonómiák kebeléből alakult közös képviselőt intézhessen az államnak közös érdekeit. Ez az elv különben közeledik a választójog nagy kérdésének olyan principiuma felé, amely az egyes érdekek körök képviselőivel tartja egyedül megoldhatónak a társadalmi együttélés megkönnyebbítését. Ez az eszme Magyarországon sem ismeretlen, sőt tudományos képviselői is vannak. Magyarországon a nemzetiségek autonómiája szintén el fog következni idővel, ami bizonyosnak tartok. Az idő hosszúsága, vagy rövidsége mindenféle körülménytől függ, úgy, hogy azt megközelítőleg sem lehetne előre bárkinnek is megmondani. Amely nemzeti autonómia semmiképpen sem fogja megbontani az ország politikai egységét, mivel egyszerűen olyan különleges érdekeknek szolgálatába lesz állítva, amelyeknek ellátása nem tartozhatik

valamennyi nép közös képviselőjére, sőt ellenkezőleg ezen közös képviselőt csak teher és gyengeség forrása volna. Közelebbi megvilágosításul szolgáljon az egységes felekezeti autonómia szüksége és tényleges létezése.

Eddig tart dr. Goldis László nyilatkozata. Elmondta röviden élettörténetét is. Magyar iskolákba járt és tizenhat éven át érezte a magyar sovinizmus erős lüktetését. Ennek reakciójaképpen megtermett lelkében a román sovinizmus és tanári vizsgáinak letétele után vad erővel kezdett dolgozni és tanulni a népéért. Sovinizta volt ekkor és erős temperamentumához a tudomány vértetét kereste. A népek történetéből akarta ellesni a boldogulás titkát, de itt nem tudott román sovinizmusához elég fegyvert találni. Később a szocializmushoz és most — talán még nem az utolsó állomásnál — a szociológiánál állapodott meg. Mire idáig jutott, három évtized telt el, megtalálta a kellő fegyvereket, de a sovinizmust — amint ő mondja — a tudományok labirintusában lehányta magáról. Hatalmas felkészültséggel, nagy elszántsággal küzd, életét bármikor hajlandó feláldozni elvéért, gyűlölség azonban már nincs benne, csak érv és ellenérv.

Herczeg István.

LEGUJABB.

ROTTERDAM: Az angol munkáspárt végrehajtóbizottsága augusztus 9-én három szótöbbséggel megerősítette július 26-iki határozatát, amely kimondja, hogy a párt elküldi megbízottait a stockholmi konferenciára.

LUGANO: Sonnino állása megrendült. A szövetségesek elfordulását Olaszországtól neki tulajdonítják.

KOPENHÁGA: A svéd kormány július 11-én kelt köriratával a semleges államokat miniszteri konferenciára hívta meg Stockholmba. Több semleges állam kormánya már bejelentette, hogy résztvesz a konferencián.

GENF: A Petit Parisien szerint a románok fenyegetett helyzetben vannak. Különösen veszedelmes Mackensen tevékenysége Foksaninál. A Temps azt tanácsolja a románoknak, sürgősen vonuljanak vissza Bacauba, hogy a bekerítést elkerülhessék.

BERLIN: A Wolff-ügynökség jelenti: A buvárhajók újabb 21.000 tonnát súlyszettek el az Atlanti-oceánon és az Északi-tengeren.

BERLIN: A Wolff-ügynökség jelenti 10-én este: Az angoloknak ma reggel Flandriában az Ypern és Hollebeke között előre törő erős támadásai meghiúsultak. A Casinu- és Ojtoz-völgyben, Moldva nyugati részében csapataink sikeresen törtek előre.

Besszarábia főhadszíntér lesz.

Stockholm, augusztus 10. A Times-nek jelentik Odesszából, hogy ott erőyes intézkedéseket készítenek elő a németek légitámadásai ellen, mert az a vélemény, hogy Odessza a német felvonulás főcélja. Az orosz vetés most áll aratás előtt és az ellenség igyekezni fog még betakarítás előtt elszakítani a termést. Besszarábia rövidesen az egyik főharcátér lesz.